

1. Obiekt

286/1

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚŚ. AP. PIOTRA I PAWŁA

2. Czas powstania

1264 r., przeb. XVIII- XX w.

3. Miejscowość

KRZYWORZEKA

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

1.

2.

1:25 000

4. Adres

Krzyworzeka
98-345 Mokrsko

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo

sieradzkie

gmina

Mokrsko

pow. WIELUŃ

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Phiewo, Pniewo, Krziwarzeka
(XIII - XV w.)

7. Przynależność administracyjna 1 VI 1975

województwo

łódzkie

powiat

Wieluń

8. Właściciel i jego adres

Parafia Rzym.- Kat. w Krzyworzece
98-345 Mokrsko
diecezja częstochowska

9. Użytkownik i jego adres

j. w.

10. Rejestr zabytków

Nr 129/A data

30 XII 1967 r.

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu.

Krzyworzeka jest wsią o metryce XIII-wiecznej, pojawiającą się w zachowanych źródłach pisanych przy okazji zgody księcia Bolesława Pobożnego, wydanej 3 VI 1264 r., na jej lokację na prawie średzkim przez Teodoryka, określającej zarazem uposażenie mającego powstać tutaj kościoła na 2 łany. Pierwotnie miejscowość nosiła nazwę Pniewo, a jej nazwa obecna pojawiła się dopiero w początkach XV stulecia (1418 r.).

Z wyżej wspomnianym władcą tradycja łączy też fundację kościoła murowanego, którego metrykę wiąże się również z rokiem 1264 (transumpt dokumentu erekcyjnego pochodzi dopiero z 1536 r.). Obok kościoła w pobliskiej Rudzie, świątynia krzyworzecka uchodzi za najstarszy zabytek sakralny Wieluńszczyzny.

W początkach XVI w. (1520 r.) wymieniany jest kościół murowany pod wezwaniem zachowanym do dzisiaj, a do parafii (znajdującej się pod patronatem królewskim) należała tylko Krzyworzeka. W 1608 r. źródła pisane informują o funkcjonującej szkole, a kościół posiadał 4 ołtarze. Zdaniem niektórych badaczy obiekt zachował nienaruszony pierwotny układ przestrzenny, zmiany polegały na nadmurowaniu kamiennych ścian

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wewnętrzne wyposażenie, instalacje)

SYTUACJA - kościół znajduje się w centralnej partii Krzyworzeki, wsi typu ulicowego, po południowej stronie drogi z Mokrska do Wielunia, około 300 m na W od skrzyżowania tejże z drogą lokalną o układzie południkowym, wzdłuż której rozlokowane są siedliska miejscowości. Wieś zajmuje przykrawędną partię doliny niewielkiego ciek bezimiennego zasilającego Kanał Krzyworzecki. Teren przykościelny posadowiony jest nieco niżej niż poziom drogi. Otoczony jest metalowym, ażurowym parkanem o obrysie wielobocznym, nieregularnym, nawiązującym do okręgu. Od płn. ograniczony drogą, od płn.-wsch. i płn.-zach. sąsiaduje z siedliskami, z pozostałych stron otoczony polami uprawnymi, a od W łąką schodzącą do ciek. Po zach. stronie strumienia rozciąga się teren plebanii. Od płn., po zewnętrznej stronie ogrodzenia, parking. Brama główna od płn., furtki od płd i zach. (na skomunikowanie z plebanią). Wewnątrz ogrodzenia kościół otoczony pierścieniem drzew. W SE partii ogrodzenia murowana wieża dzwonna, od SW dzwonnica współczesna z ażurowych przęsł stalowych. Świątynia otoczona utwardzona drogą procesyjna o nieregularnym obrysie ośmiobocznym, z sięgaczami do furtek: płn. i zach.

Kościół orientowany.

MATERIAŁ, KONSTRUKCJA, TECHNIKA - Ściany: murowane z kamienia (granit polny łamany ?), wyżej z cegły (przybudówki ceglane), na zaprawie wapiennej, obustronnie tynkowane, wewnątrz malowane. Sklepienia: ceramiczne: w prezbiterium kolebkowo-krzyżowe, w zakrystii od N kolebkowe; w nawie, zakrystii od S i w kruchcie od S - stropy drewniane z tynkowanymi sufitami, w nawie z wkłóskową faseta na krawędziach N i S.

Wieżba dachowa: drewniana, krokwiowo-płatwiowa ze słupem na osi zmierzowanym do płatwi; osobna dla prezbiterium i nawy, przedzielona ścianą szczytową; nad prezbiterium co drugi więzar pełny; w nawie z przepustnicami, dziesięciowieżarowa (co czwarty więzar pełny), dodatkowo stężona ramownicą z przekątnymi krzyżulcami, w trzech ostatnich więzarach od E wbudowana drewniana konstrukcja sygnatury, z mnichem (królem) na osi; nad przybudówkami wieżby jednospadowe.

Pokrycie dachowe: korpus nawowy, prezbiterium, zakrystia N i pulpity skarp - dachówka ceramiczna, karpiówka w układzie podwójnym "w koronkę"; sygnatura i obróbki blacharskie szczytów - blacha ocynkowana.

Podłogi: posadzka z płytek ceramicznych: w nawie i zakrystii płd. - biała i ceglasta w układzie szachownicowym, w prezbiterium beżowo-czarna o geometrycznych motywach kontynuacyjnych; w zakrystii płn. posadzka wylewana, betonowa.

Schody: drewniane, dwubiegowe na chór muzyczny, z ażurową balustradą, drabiniaste z policzkami; na ambonę murowane, jednobiegowe, z balustradą pełną; betonowy stopień w grubości ściany do zakrystii płn.

Otwory: Wejściowe: prostokątne; zewnętrzne: do zakrystii płd. i kruchty - zamknięte łukiem odcinkowym; główny - łukiem pełnym, od wewnątrz rozglifiony, zamknięty odcinkowo ze sferycznymi uszakami w narożnikach. Wewnętrzne: zamknięte łukami odcinkowymi; do zakrystii płn. rozglifiony. Okienne:

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowanie obecne
całkowita - 2.380 m ³ , w tym:	całkowita - 210,5 m ² , w tym:	sakralne	sakralne
kościoła - 1.860 m ³	kościół - 154 m ²	19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)	
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja		dobry	
brak danych		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

- Inwentaryzacja, aut. Z. Grajter, 1965, (arch. WO PSOZ w Sieradzu, sygn. K/17)

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst

Maria Mikołajczyk, XI 1997 r.

imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki

Maria Mikołajczyk, XI 197 r.

imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia, fotografie

Maria Mikołajczyk, XI 1997 r.

imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowywania negatywów

WO PSOZ w Sieradzu

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

22. Bibliografia

- Catalogus ecclesiarum et utriusque cleri tam saecularis quam regularis dioecesis Vladislaviensis seu Calissiensis pro a. d. 1878, Warszawa 1878, s. 69;
- Katalog kościołów i duchowieństwa diecezji częstochowskiej, red. ks. J. Związek, Częstochowa 1978, s. 497;
- KZS, t. II, Województwo łódzkie, red. J. Z. Łoziński, z. 12, Powiat wieluński, opr. H. Hohensee-Ciszewska, B. Wolff, Warszawa 1954;
- R. Rosin, Słownik historyczno-geograficzny ziemi wieluńskiej w średniowieczu, Warszawa 1963, s. 100 - 101;

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsca przechowywania, sygnatury)

fot. arch. z lat II wojny światowej (arch. WO PSOZ w Sieradzu, bez nr inw.)

27. Załączniki

wkładki 1 - 5 ; tzw. karta zielona (aut. Z. Ciekliński, 20 VIII 1966 r.)

1. Miejscowość	KRZYWORZEKA	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)		5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)	
2. Gmina	Mokrsko	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚŚ. AP.		cd. historii, cd. opisu, 2 fotografie, szkic sytuacyjny	
3. Województwo	sieradzkie	PIOTRA i PAWŁA			

cd.p. 12 - historia:

z łamanego granitu narzutowego cegłą, wzmocnieniu ściany zachodniej skarpami oraz zwieńczeniem jej w XVIII w. wolutowym szczytem. W 1842 r. do parafii w Krzyworzece przyłączono parafię Kadłub. Kolejne zmiany w bryle obiektu wiążą się najprawdopodobniej z samym schyłkiem wieku XIX i pierwszymi dziesięcioleciami obecnego stulecia, kiedy to do pld. partii kościoła (przy prezbiterium i nawie) dostawiono kolejne lokalności. Być może miało to miejsce w trakcie bliżej nieokreślonych, a odnotowanych w dokumentach, prac remontowych w 1900 i 1926 r.

Znajdująca się w bezpośrednim otoczeniu świątyni parafialnej wysoka, wzniesiona z kamienia, dzwonnica uchodzi często, mimo braku jakichkolwiek bezspornych przesłanek dowodowych, za obiekt współczesny kościołowi, choć nie można całkowicie wykluczyć nawet jej metryki nowożytniej (XVII w.?).

styl: romanizm (?), barok

cd. p. 13 - opis:

prostokątne; w nawie, prezbiterium od N i S - rozglifione obustronnie, nawowe zamknięte półokrągło, w prezbiterium ostrołukowe o obniżonej strzałce; w kruchcie i zakrystii pld. zamknięte łukiem odcinkowym; w szczytach - czworlistne; w prezbiterium nieco wydłużony, ponad którym - "łezkowaty"; w zakrystii ptn. niewielki kwadratowy i b. wąskie prostokątne.

Drzwi: drewniane: zewnątrzne: główne - dwuskrzydłowe, zamknięte półokrągło, ramowo-płycinowe, z zewnątrz opierane "w jodełkę", na dwóch parach zawiasów pasowych; do kruchty - jednoskrzydłowe, prostokątne, ramowo-płycinowe, z zewnątrz opierne "w jodełkę"; do zakrystii - jednoskrzydłowe, prostokątne, spagowe. Wewnętrzne: prostokątne, jednoskrzydłowe, spagowe.

3.

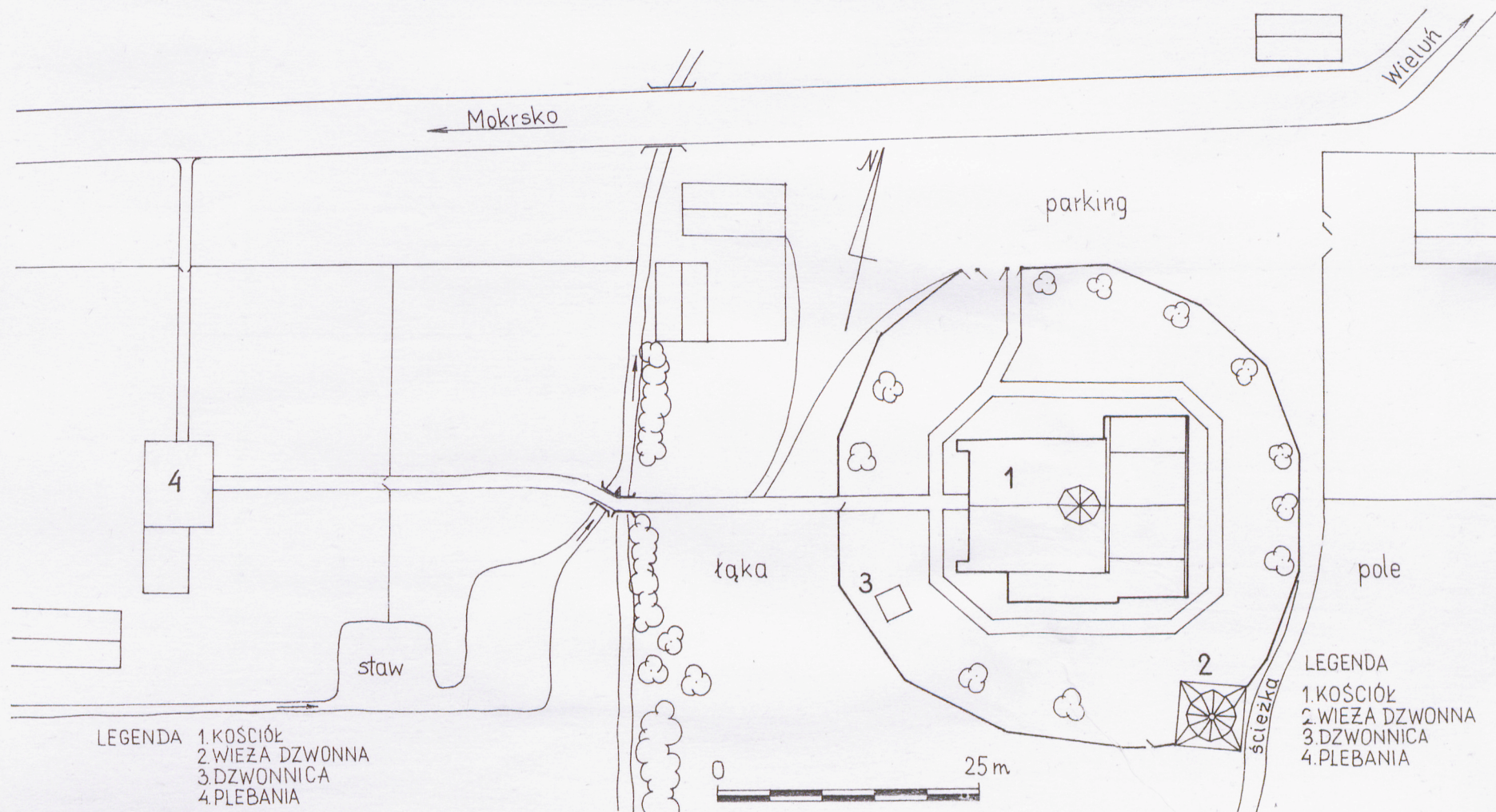
4.

Wkładkę założył:

Maria Mikołajczyk, XI 1997 r.
(imie, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

WO PSOZ w Sieradzu

1. Miejscowość	KRZYWORZEKA	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)		5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)	
2. Gmina	Mokrsko	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚŚ. AP. PIOTRA i PAWŁA		cd. opisu, 2 fotografie, rzut	
3. Województwo	sieradzkie				

cd. p. 13 - opis:

Okna: w nawie i prezbiterium - stałe, metalowe, trójrzędowe; nawowe od S - pięciopoziomowe, z półokrągłym nadświetlem, od W - czteropoziomowe, zamknięte prosto; prezbiterialne - dziewięciopoziomowe; w przybudówkach okna drewniane; w zakrystii płn. - stałe, z krzyżowymi szprosami i kratą od zewnątrz; w zakrystii płd. i kruchcie - okna pojedyncze, dwuskrzydłowe, ościeżnicowe.

PLAN - kościół jednonawowy, nawa na planie prostokąta stojącego, zbliżonego do kwadratu, z węższym, prostokątnym prezbiterium (prostokąt leżący), flankowanym - w jego pełnej długości - przez dwie prostokątne przybudówki (zakrystie: płn. i płd.). Od płd. do nawy i zakrystii płd. (w trzech czwartych długości nawy) mocno wydłużona kruchta o obrysie prostokąta.

KOMUNIKACJA - pozioma: wejściem głównym od W, a także prze kruchtę i zakrystię płd; pionowa: na emporę muzyczną (skąd na wieżbę) schodami z narożnika SW nawy.

BRYŁA - zwarta, z nieco węższym i wyższym prezbiterium, kryta osobnymi dachami, oddzielonymi ogniomurami, z kalenicami na jednej wysokości. Połąc dachowa nawy większa, o niższym spływie, przełamana w dolnej partii (w 1/3 wysokości). Zakrystie i kruchta kryte dachami pulpitowymi; kalenice zadaszeń lokalności południowych na wysokości dolnych krawędzi okien. Kalenica zakrystii płd. niemal bezpośrednio pod gzymsem prezbiterium. Ponad nawą, od E na styku z prezbiterium, sygnatura o ośmiopolowej, baniastej podstawie, z ażurową latarnią i cebulastym hełmem, z gruszkowatym zwieńczeniem z krzyżem.

ELEWACJE - gładkie, tynkowane, pozbawione cokołów, od S, W i N - zwieńczone gzymсами. Północna i południowa prezbiterium - jednoosiowe; nawy - dwuosiowe. Elewacja wsch. - prezbiterialna - jednoosiowa, nieregularna ze względu na dostawione w licu ściany przybudówki od N i S, zwieńczona trójkątnym szczytem z płytkami, symetrycznymi, pulpitowo ściętymi wnękami o sfazowanych krawędziach. na osi głównej, w rozglifionej, zamkniętej półokrągło, niszy - czwórlistny otwór. W skrajnej osi (w partii zakrystii płn.) ciąg niezbyt regularnie rozmieszczonych otworów (dwa górne prostokątne, dwa dolne kwadratowe). Elewacja zach. - frontowa, trójosiowa, ujęta w narożnikach dostawionymi od W w płaszczyźnie ściany (w

5.

6.

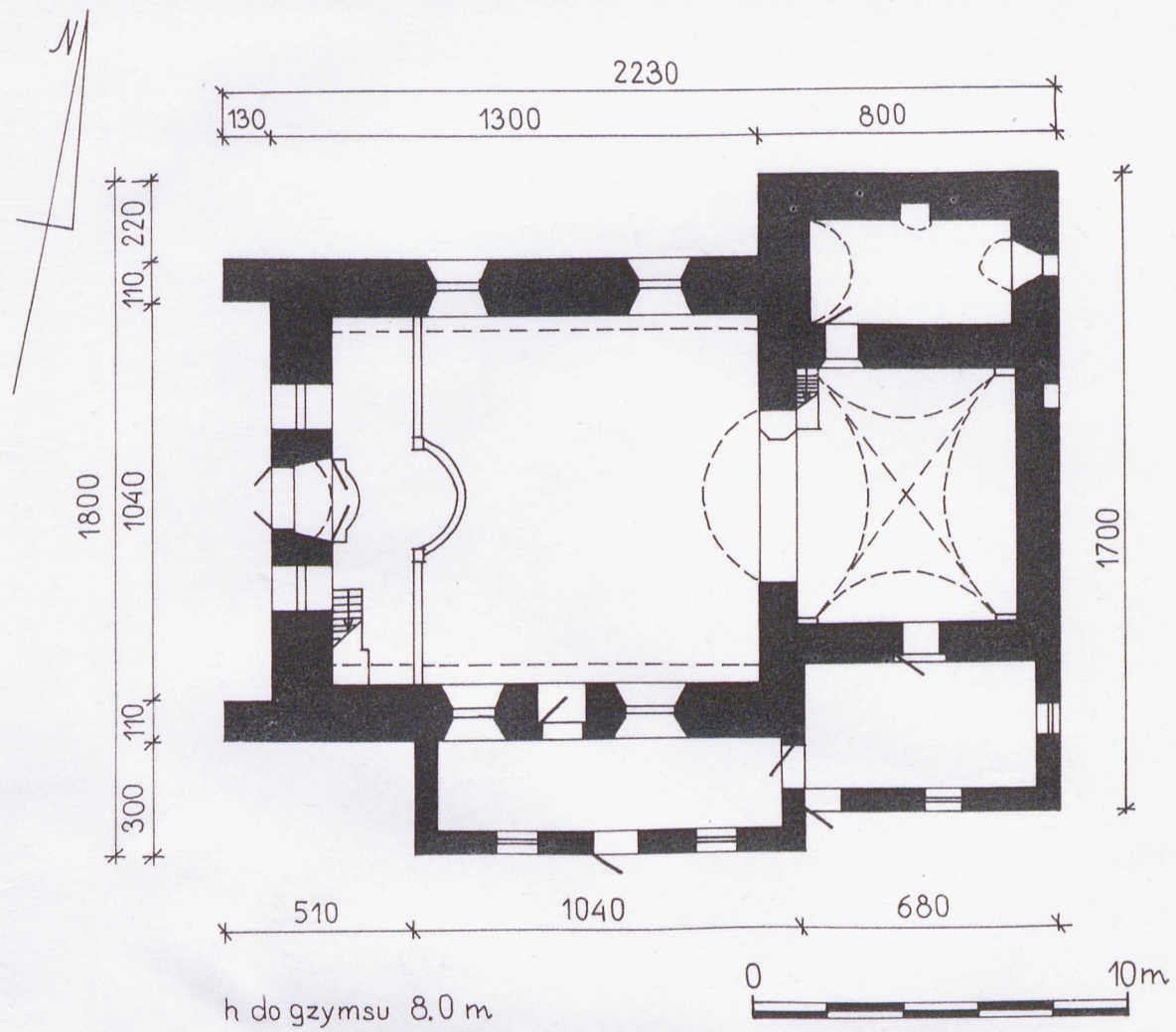
Wkładkę założył:

Maria Mikołajczyk, XI 1997 r.

(imie, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

WO PSOZ w Sieradzu

1. Miejscowość	KRZYWORZEKA	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina	Mokrsko	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚŚ. AP. PIOTRA i PAWŁA	cd. opisu, cd. bibliografii, 10 fotografii
3. Województwo	sieradzkie		

cd. p. 13 - opis:

polowie jej wysokości pulpitowo zamkniętymi przyporami), zwieńczona szczytem. Oś główną wyznacza wejście w przyziemiu, zaś osi boczne - dwa prostokątne okna poniżej gzymsu. Szczyt trójosiowy, trójpoziomowy, z wklęsło wypukłymi spływami, zwieńczony metalowym krzyżem na półokrągłym naczółku. Poziomy wydzielone profilowymi gzymsami. Dolna strefa szczytu podzielona trzema pilastrami z dwoma niszami pomiędzy nimi. Nisze z opaskami z klinцем w kluczu łuku. W środkowej strefie zwieńczenia, na osi, czwórlistny otwór. Elewacje kruchty: płd. trójosiowa z wejściem pośrodku, wsch, jednoosiowa. Elewacja zakrystii pł. dwuosiowa.

WNĘTRZE - pozbawione dekoracji architektonicznej; w przęśle zach. nawy prosta empora muzyczna, wyłamana na osi półokrągło, podparta dwiema kolumnami, na postumentach z zaznaczoną strefą kapitelową. Prezbiterium wydzielone od nawy ścianą tęczową, przeprutą arkadą oraz ażurową barierą w stopniu prezbiterialnym, z bramką. Spływy sklepienia prezbiterium wsparte na architektonicznych konsolach o formie odcinka belkowania.

WYPOSAŻENIE - późnobarokowe; ołtarz główny architektoniczny; ambona; prospekt organowy: architektoniczny, trósekcyjny, z uszakami.

INSTALACJE - elektryczna.

cd. bibliografii:

- A. Ruszkowski, Sieradz i okolice. Przewodnik, Warszawa 1984, s. 84 - 85.
- Z. Świechowski, Budownictwo romańskie w Polsce. Katalog zabytków, Wrocław - Warszawa - Kraków 1963, s. 150;
- Sztuka polska przedromańska i romańska do schyłku XIII wieku, red. M. Walicki, Warszawa 1971, s. 165.

7.

8.

Wkładkę założył:

Maria Mikołajczyk, XI 1997 r.

(imie, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

WO PSOZ w Sieradzu

9.

11.

13.

15.

10.

12.

14.

16.

1. Miejscowość	KRZYWORZEKA	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina	Mokrsko	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚŚ. AP. PIOTRA I PAWŁA	spis fotografii, 7 fotografii
3. Województwo	sieradzkie		

Spis fotografii:

1. Kościół od N (z kamienną dzwonnica).
2. Kościół od SE.
3. Kościół od E.
4. Szczyt prezbiterium.
5. Elewacja zachodnia kościoła.
6. Szczyt w elewacji zachodniej.
7. Kościół od S.
8. Sygnatura.
9. Kościół od N.
10. Narożnik NW nawy ze skarpą.
11. Widok na SW kościoła.
12. Zakrystia płn.
13. Okno prezbiterialne w ścianie pld.
14. Kwadratowe okienko w przyziemiu zakrystii płn. - od E.
15. Prezbiterium - nisza z oknem czwórlistnym.
16. Wejście główne do kościoła.
17. Konsola sklepienna w prezbiterium.
18. Wewnętrzny wykrój otworu wejściowego.
19. Zakrystia pld. - elewacja pld.
20. Kruchta - elewacja pld.
21. Schody na chór muzyczny.
22. Otwór wejściowy do zakrystii płn.
23. Konsola sklepienna w prezbiterium.
24. j. w.
25. Widok na chór muzyczny.
26. Nawa ze stropem na fasacie.

17.

18.

Wkładkę założył:

Maria Mikołajczyk, XI 1997 r.
(imie, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

WO PSOZ w Sieradzu

19.

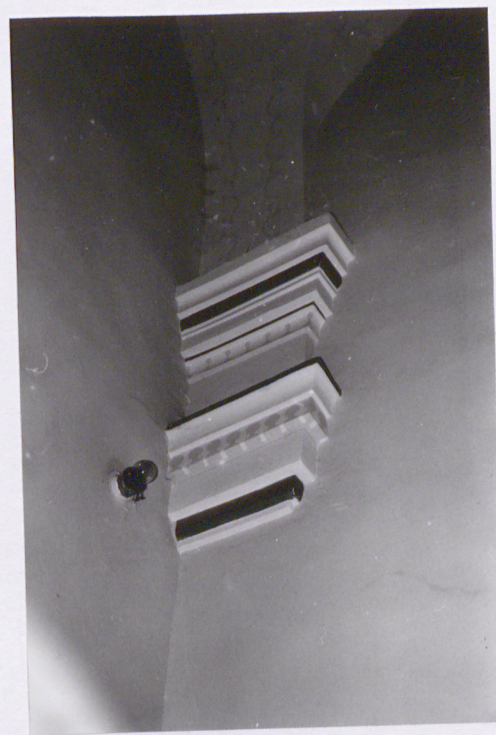
20.

21.

22.

23.

1. Miejscowość	KRZYWORZEKA	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)		5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)	
2. Gmina	Mokrsko	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚŚ. AP.		3 fotografie	
3. Województwo	sieradzkie	PIOTRA i PAWŁA			

24.

25.

26.

Wkładkę założył:

Maria Mikołajczyk, XI 1997 r.
(imie, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

WO PSOZ w Sieradzu